

Handläggare
Annica Lempke
Kansli- och utvecklingsavdelningen

Darienummer
13KS/0596

Kommunstyrelsen

Framtidens äldreomsorg i Värmdö kommun

Förslag till beslut

1. Värmdö bostäder AB uppdras att utreda hur antalet tillgängliga bostäder lämpliga för äldre i bolagets befintliga bestånd kan utökas. Uppdraget ska återrapporteras senast i juni 2014.
2. Värmdö bostäder AB uppdras, genom tillägg i bolagets ägardirektiv, att uppföra ett trygghetsboende om cirka 40 lägenheter i nära anslutning till Gustavsgården. Programhandling och programkalkyl ska redovisas senast i december 2014.

Beslutsnivå

Kommunfullmäktige

Bakgrund

Kommunfullmäktige har i budget för 2011 givit finansieringsnämnden för äldreomsorg i uppdrag att utreda hur kommunens äldreomsorg bör utformas för att möta framtidens behov. Ärendet har behandlats av finansieringsnämnden för äldreomsorg den 19 november 2013.

Ärendebeskrivning

Finansieringsnämnden för äldreomsorg har fått i uppdrag att utreda hur kommunens äldreomsorg bör utformas i framtiden. Ärendet har behandlats av finansieringsnämnden för äldreomsorg i november 2013.

Den framtida utvecklingen inom äldreomsorgen i Värmdö kommun styrs av flera parallella, och delvis motverkande, processer. Dels förväntas antalet äldre i befolkningen öka kraftigt. Samtidigt antas den ökande livslängden generellt medföra flera friska år i livet då den enskilde inte är i behov av äldreomsorg. Sammantaget antas dessa tendenser medföra att behovet av äldreomsorg i Värmdö kommun kommer att öka i framtiden, framför allt bland de allra äldsta invånarna.

Framtidsbedömningen grundas på antaganden om den framtida befolkningsutvecklingen i Värmdö kommun och baseras därför på Värmdö kommuns befolkningsprognos. Framtida behov av äldreomsorg påverkas dock även av ett flertal faktorer vars omfattning och betydelse är svårt att bedöma, vilket gör prognosen osäker. Detta gäller exempelvis svårigheten i att bedöma betydelsen av framtida teknisk och medicinsk utveckling inom äldreomsorg.

Kopplat till det framtida behovet av äldreomsorg finns även flertalet utmaningar för kommunen. Exempelvis antas framtida generationer av äldre generellt komma att ställa större krav på möjligheter till individualisering och medbestämmande. Denna möjliga utveckling ska även ses i ett sammanhang av förmodade framtida finansieringsproblem av välfärdssystemen.

En viktig faktor för framtidens äldreomsorg är att antalet bostäder lämpliga för äldre kan utökas i framtiden. Under förutsättning att nuvarande byggplaner i Värmdö kommun realiserar antas detta till stor del kunna tillgodoses. Rapporten föreslår dock att fler trygghetsbostäder tillskapas i kommunen. Vidare bör antalet tillgängliga bostäder som är lämpliga för äldre utökas i det reguljära bostadsbeståndet.

Detta framtidsscenario ställer krav på att kommunen redan i dag vidtar åtgärder för att möta denna utveckling, exempelvis för att öka tillgången på bostäder lämpliga för äldre. Därutöver kan förebyggande åtgärder, exempelvis för att stimulera till en aktiv livsstil, vidtas för att positivt påverka de äldre och deras hälsoutveckling. Utöver de positiva konsekvenser detta har för den enskilde, kan detta även medföra en generell utveckling där behovet av äldreomsorg inträder senare i livet.

En utförlig redovisning av nuläget inom äldreomsorgen i Värmdö kommun liksom framtidsbedömning framgår av bilagd rapport.

Bedömning

Värmdö kommun kommer i framtiden att ha en större andel äldre invånare, vilket antas medföra behov av en utbyggd äldreomsorg liksom fler bostäder lämpliga för äldre. Konsekvenserna av denna utveckling för kommunens äldreomsorg är svåra att specificera till följd av flertalet osäkerhetsfaktorer.

För att möta ett ökat framtida behov av äldreomsorg föreslås att ett antal åtgärder vidtas. Utöver att realisera redan påbörjade byggnadsplaner och anpassningsåtgärder föreslås att ägardirektiven för Värmdö bostäder AB revideras för att ge bolaget i uppdrag att uppföra ett trygghetsboende om cirka 40 lägenheter i anslutning till Gustavsgården. Vidare föreslås att bostadsbolaget ska utreda hur antalet tillgängliga bostäder i dess befintliga bestånd kan utökas.

Finansieringsnämnden för äldreomsorg har vid sitt sammanträde den 19 november 2013 utöver ovan nämnda beslutspunkter behandlat ytterligare två åtgärder. Nämnden beslutade dels om ett utredningsuppdrag till kundvals- och finansieringsnämnden avseende tillämpliga tekniska lösningar inom äldreomsorg. I en fjärde beslutspunkt har nämnden tydliggjort att föreliggande ärende inte påverkar tidigare beslut fattat av kommunstyrelsen om uppförande av särskilda boenden¹.

Ekonomiska konsekvenser

Behoven av äldreomsorg antas öka i framtiden, vilket antas medföra ökade kostnader för Värmdö kommun. Omfattningen av en förmodad framtida kostnadsökning är inte möjlig att precisera eftersom den är beroende av flera i dagsläget osäkra faktorer som, utöver det faktiska behovet av äldreomsorg i Värmdö kommun, även bland annat framtida

¹ Kommunstyrelsen 2011-03-16 § 59 Ändring av detaljplan för Brunns centrum och nytt detaljplaneuppdrag för Pilhamn 1:507

innovationer, samhällsekonomisk utveckling och finansieringsprinciper för välfärdssystemen.

Konsekvenser för miljön

Uppdraget bedöms inte medföra några miljökonsekvenser.

Konsekvenser för medborgarna

För att kunna möta en framtidsutveckling med ett ökande antal äldre i befolkningen och en därmed förmodad ökad efterfrågan på äldreomsorg, måste Värmdö kommun kunna anpassa omfattning, organisation och utformning av omsorgen. Föreliggande kartläggning och framtidsscenario är en del i bedömningen av framtida omställningsbehov i Värmdö kommun, exempelvis vad gäller förmodat ökat behov av bostäder lämpliga för äldre.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom kansli- och utvecklingsavdelningen samt kundvals- och finansieringsavdelningen.

Handlingar i ärendet

Nr	Handling	Bilaggs/Bilaggs ej
1	Protokollsutdrag finansieringsnämnden för äldreomsorg 2013-11-19 § 69	Bilaggs
2	Rapport Framtidens äldreomsorg och äldrelev i Värmdö kommun (2013-11-25)	Bilaggs

Stellan Folkesson
Kommundirektör

Maria Larsson Ajne
Kanslichef

Dnr 13FNÄ/24

Finansieringsnämnd för äldreomsorg 2013-11-19 § 69

Framtidens äldrelev och äldreomsorg i Värmdö kommun

Finansieringsnämnden för äldreomsorgens beslut

1. Värmdö bostäder AB uppdras att undersöka möjligheten att uppföra ett trygghetsboende om cirka 40 lägenheter i nära anslutning till Gustavsgården.
2. Värmdö bostäder AB uppdras att utreda hur antalet tillgängliga bostäder i bolagets befintliga bestånd kan utökas.
3. Kundvals- och finansieringschefen uppdras att, i bred samverkan, genomföra en genomlysning inom informations- och teknikområdet samt av lösningar och hjälpmedel som kan tillämpas inom äldreomsorgen.
4. Finansieringsnämnden för äldreomsorgs tidigare hemställen hos kommunstyrelsen, från 2011-02-22 § 13 kvarstår, det vill säga att i samband med framtagande av detaljplaner i Gustavsberg avsätta mark för två särskilda boenden i storleksordningen 80-100 lägenheter vardera. Yrkandet läggs till som beslutspunkt 4 till kommunstyrelsen.

Beslutsnivå

1. Kommunstyrelsen
2. Kommunstyrelsen
3. Finansieringsnämnden för äldreomsorg
4. Kommunstyrelsen

Ärendebeskrivning

Den framtida utvecklingen inom äldreomsorgen styrs av att andelen äldre i Värmdö kommun antas öka. Parallellt med detta sker en utveckling där kommande generationer lever allt längre och har fler friska år i livet, utan behov av äldreomsorg. Sammantaget antas behovet av äldreomsorg öka i framtiden, framför allt bland de allra äldsta invånarna i Värmdö kommun.

Detta framtidsscenario ställer krav på att kommunen redan i dag vidtar åtgärder för att möta denna utveckling, exempelvis för att öka tillgången på tillgängliga bostäder lämpliga för äldre. Därutöver kan förebyggande åtgärder, exempelvis för att stimulera till en aktiv livsstil, vidtas för att positivt påverka de äldre och deras hälsoutveckling. Utöver de positiva konsekvenser detta har för den enskilde, kan detta även medföra en utveckling där behovet av äldreomsorg generellt inträder senare i livet.

En bedömning av framtida behov inom äldreomsorgen grundas på den framtida befolkningsutvecklingen. Utblicken baseras därför på Värmdö kommuns gällande befolkningsprognos som sträcker sig fram till 2021. Framtida behov av äldreomsorg påverkas dock även av ett flertal faktorer vars omfattning och betydelse är svår att bedöma. Detta gör framtidsbedömningen osäker. Detta gäller exempelvis betydelsen av framtida teknisk och medicinsk utveckling inom äldreomsorg. Kopplat till den framtida utvecklingen finns flertalet utmaningar, där framtida generationer generellt antas ställa större krav på individualisering och

medbestämmande. Detta ska ses i ett sammanhang av förmodade framtida finansieringsproblem av välfärdssystemen.

Av central betydelse är att antalet bostäder lämpliga för äldre i kommunen kan utökas i framtiden. Till stor del antas detta kunna tillgodoses under förutsättning att nuvarande byggplaner realiserar. Rapporten föreslår dock att ytterligare bostäder byggs i form av ett trygghetsboende. Därutöver bör antalet tillgängliga bostäder, lämpliga för äldre i det reguljära bostadsbeståndet utökas.

Handlingar i ärendet

Tjänsteskrivelse; Framtidens äldrelev och äldreomsorg, 2013-11-05.
Rapport Framtidens äldrelev och äldreomsorg i Värmdö kommun, 2013-09-13.

Yrkanden

Käte Fransson (S) yrkar "att tidigare beslut i finansieringsnämnden för äldreomsorgs tidigare hemställan hos kommunstyrelsen, från 2011-02-22 §13 kvarstår, det vill säga att i samband med framtagande av detaljplaner i Gustavsberg avsätta mark för två särskilda boenden i storleksordningen 80-100 lägenheter vardera. Yrkandet läggs till som beslutspunkt 4 till kommunstyrelsen".

Propositioner

Ordföranden ställer proposition om Käte Franssons (S) yrkande ska bifallas eller ej och finner att det bifalles.

Reservationer och protokollsanteckningar

Sändlista

Kansli- och utredningsavdelningen
Kundvals- och finansieringsavdelningen
Kommunstyrelsen
Kommunfullmäktige
Akten

Framtidens äldrelev och äldreomsorg i Värmdö kommun

Innehållsförteckning

1. Sammanfattning	3
2. Nulägesbeskrivning	3
2.1. Befolkningsstruktur	4
2.2. Boende- och stödformer	4
2.2.1. Särskilt boende	4
2.2.2. Trygghetsboende	5
2.2.3. Ordinärt boende	5
2.2.4. Seniorboende	5
2.2.5. Demensvård	5
2.2.6. Hemtjänst	5
2.2.7. Öppen verksamhet	6
2.2.8. Förebyggande åtgärder	6
3. Framtidens äldrelev och äldreomsorg	6
3.1. Befolkningsutveckling	6
3.2. Individualisering	7
3.3. Innovationer	8
3.3.1. Trygghets- och säkerhetsteknik	8
3.3.2. Kompensatoriska hjälpmedel	8
3.3.3. Tekniska hjälpmedel för social kontakt	9
3.3.4. Teknik och hjälpmedel för behandling och vård	9
3.4. Personalförsörjning	9
3.5. Stöd från anhöriga och frivilliga	9
3.6. Boendeformer	10
3.6.1. Särskilt boende	11
3.6.2. Trygghetsboende	11
3.6.3. Pensionärslägenheter	11
3.6.4. Seniorboende	11
3.6.5. Kvarboende i hemmet	12
3.7. Förebyggande åtgärder	12
3.8. Hemsjukvård	12
3.9. Finansiering	13
4. Källförteckning	14
Bilaga I. Begreppsförklaring	16
Bilaga II. Befolkningsprognos	18
Bilaga III. Nyckeltal för äldreomsorg	24

1. Sammanfattning

Värmdö kommun har i dagsläget en jämförelsevis låg andel äldre i befolkningen. Detta kommer att förändras i framtiden då andelen äldre kommer att öka. Detta beror på att kommande generationer antas leva längre, vilket generellt antas medföra fler friska år i livet då den enskilde inte är i behov av insatser från äldreomsorgen. Trots denna utveckling antas behovet av äldreomsorg öka, framför allt för de allra äldsta invånarna. Detta framtidsscenario ställer krav på att Värmdö kommun redan idag förbereder för att kunna möta denna utveckling, exempelvis genom att verka för att utöka antalet bostäder lämpliga för äldre inom kommunen. Därutöver kan kommunen vidta förebyggande åtgärder för att påverka de äldre och deras hälsa, exempelvis genom att stimulera till en aktivare livsstil. Utöver de positiva konsekvenser detta har för den enskilde kan det även medföra större, samhälleliga vinster genom att behovet av äldreomsorg inträder senare i livet än vad som är fallet idag.

Denna rapport utgörs av en nulägesbeskrivning och en framtidsbedömning. En bedömning av framtida behov inom äldreomsorgen baseras på befolkningsutvecklingen. Av denna anledning är Värmdö kommuns gällande befolkningsprognos, som sträcker sig fram till 2021, en utgångspunkt. Av samma skäl görs inte heller någon utblick efter 2021 i rapporten.

Utöver den faktiska befolkningsutvecklingen kan ett framtidsscenario även påverkas av ett flertal andra, likväl osäkra och svårbedömda, faktorer. Detta gör det svårt att i dagsläget förutse det framtida behovet av äldreomsorg i Värmdö kommun. Osäkerhetsfaktorerna omfattar bland annat den framtida tekniska och medicinska utvecklingen och dess nytta för äldre. Kopplat till detta finns även flera utmaningar för kommunen där framtida generationer av äldre generellt antas komma att ställa större krav på individualisering och medbestämmande inom äldreomsorgen än vad som är fallet idag. Den framtida utvecklingen ska även ses i ett sammanhang av förmodade framtida finansieringsproblem av välfärdssystemen.

För att kunna möta framtidens äldre och de behov som antas uppstå inom äldreomsorgen krävs flertalet anpassningsåtgärder. Förslag på åtgärder har tidigare redovisats i finansieringsnämnden för äldreomsorg inom ramen för utredningen Rikare äldrelev 2013. Inom ramen för denna rapport föreslås ytterligare åtgärder:

- 40 lägenheter i trygghetsboende uppförs i nära anslutning till Gustavsgården
- En utredning om hur antalet tillgängliga bostäder i Värmdö bostäders befintliga bestånd kan utökas genomförs

Vid sitt sammanträde i november 2013 har finansieringsnämnden för äldreomsorg inom föreliggande ärende även behandlat ytterligare en beslutspunkt om att uppdrag åt kundvals- och finansieringsavdelningen att genomföra en genomlysning inom informations- och teknikområdet samt av lösningar och hjälpmedel tillämpliga inom äldreomsorgen.

2. Nulägesbeskrivning

Under senare år har en utveckling skett, i såväl Värmdö kommun som i riket i övrigt, där andelen äldre som bor i särskilt boende har minskat till förmån för kvarboende i hemmet, vanligtvis med stöd av hemtjänst. Detta gör att antalet beviljade

hemtjänsttimmar har ökat i större omfattning än vad som enbart kan förklaras av en åldrande befolkning. En möjlig bidragande orsak kan även vara att antalet invånare med betydande hälsoproblem har ökat i kommunen.

I föreliggande rapport definieras äldreomsorg som de olika kommunala insatser som äldre i behov av stöd och hjälp kan beviljas av kommunens biståndshandläggare, som exempelvis hemtjänst eller lägenhet i särskilt boende. Begreppet äldrelev är ett vidare begrepp som omfattar alla personer som är 65 år och äldre. Majoriteten inom denna grupp är friska, hemmaboende personer utan behov av äldreomsorg. Denna begreppsdefinition är viktig eftersom det förra utgör ett kommunalt ansvar. Åtgärder inom äldrelevet är däremot snarare ett ansvar för den enskilde och för samhället i stort. I detta arbete kan kommunen bidra med bland annat stimulansåtgärder och förebyggande insatser.

2.1. Befolkningsstruktur

I Värmdö kommun utgörs cirka 15 procent av befolkningen av personer som är äldre än 65 år. Detta är en jämförelsevis låg andel som inom den kommande tioårsperioden kommer att öka. Utöver en utveckling med en förlängd medellivslängd sker ett än större trendbrott i Värmdö kommun då stora delar av de som flyttade till kommunen under de starka tillväxtåren från mitten av 1980-talet kommer att nå pensionsålder. Denna förändringsprocess har redan påbörjat och exempelvis har antalet invånare som är äldre än 80 år ökat kraftigt bara under de senaste tre åren. Framför allt befolkningsutvecklingen för de allra äldsta åldersgrupperna är av betydelse för behovet av äldreomsorg.

2.2. Boende- och stödformer

Under senare år har det i Värmdö, liksom i riket i övrigt, skett en förskjutning från särskilt boende till kvarboende i hemmet. År 2012 bodde 65 procent av invånarna över 90 år kvar i hemmet, att jämföra med 50 procent sex år tidigare. Denna utveckling möjliggörs bland annat av fler tillgängliga bostäder samt tillgång till hemtjänst och hemsjukvård. Detta bör generellt ses som en positiv trend, då det möjliggör för den äldre att bo kvar i en bekant och trygg miljö där det sociala nätverket vanligtvis finns.

Sedan 2009 har andelen invånare med äldreomsorg i Värmdö kommun minskat, vilket framför allt beror på ett minskat behov inom åldersgruppen 90 år och äldre. Under 2013 beräknas cirka 550 personer per månad ha behov av äldreomsorg samt ytterligare cirka 50 personer som visats tillfälligt i kommunen under del av året.

2.2.1. Särskilt boende

Lägenhet i särskilt boende är en biståndsbedömd insats där den enskilde utifrån sina behov och önskemål kan få en lägenhet i ett boende inom kommunen. I Värmdö kommun finns fyra särskilda boenden; de kommunala boendena Gustavsgården och Djuröhemmet samt Ljung och Slotsovalen, som drivs av Attendo Care. Sammantaget finns cirka 230 lägenheter i särskilt boende i Värmdö kommun. Av dessa är cirka 90 platser avsatta för personer med demenssjukdomar.

Efterfrågan på lägenheter i särskilt boende har minskat de senaste åren och under 2012 har vakanser funnits inom särskilt boende i kommunen. Ett antal lägenheter i de särskilda boendena upplåts att boende från andra kommuner. På motsvarande sätt bor ett

antal värmdöbor på särskilda boenden utanför Värmdö kommun, bland annat för att kunna tillgodose specifika omsorgsbehov.

2.2.2. Trygghetsboende

Trygghetsboende är ett kategoriboende för personer över 65 år där gemensamma utrymmen för måltider, samvaro, hobby och rekreation finns. I de gemensamma utrymmena finns, under angivna tider, personal till stöd för de boende.

I Värmdö kommun finns cirka 20 trygghetsbostäder i Hemmesta, lokaliserade i före detta Hemmestahöjdens servicehus. Trygghetsboendet har gemensamhetslokaler för umgänge och aktiviteter där det under vissa tider finns personal tillgänglig. Lägenheterna upplåts med hyresrätt och ingår i Värmdö bostäders bestånd. Personer som har fyllt 65 år har möjlighet att ställa sig i kö till lägenheterna genom Värmdös bostadsförmedling. I dagsläget står cirka 200 personer i kö till dessa lägenheter.

2.2.3. Ordinärt boende

Den stora majoriteten av de äldre i befolkningen bor kvar i hemmet, i dessa sammanhang även kallat ordinärt boende. I vissa fall möjliggörs detta med stöd av äldreomsorg, exempelvis genom hemtjänst. Möjligheten för den äldre att bo kvar i hemmet varierar beroende på bland annat bostadens tillgänglighet samt, i förekommande fall, möjlighet till bostadsanpassning. Anpassningsåtgärder kan omfatta bland annat borttagande av trösklar eller uppsättning av räcken och handtag. Många äldre i Värmdö kommun bor dock i bostäder som har producerats under en tidsperiod med lägre tillgänglighetskrav. Detta gör att det finns stora behov av tillgänglighetsanpassning av bostäder i kommunen, vilket bland annat omfattar många av Gustavsbergs flerbostadshus som generellt saknar installerad hiss.

En pågående utveckling i Värmdö tycks vara att äldre lämnar sitt gamla boende, exempelvis i småhus utanför tätorten, för inflyttning till nyproducerade lägenheter. Dessa lägenheter möjliggör en modern bostad med hög tillgänglighet och gemenskap med andra, dock utan att utgöra ett kategoriboende.

2.2.4. Seniorboende

Specifika boendeformer finns för äldre som inte är i behov av äldreomsorg. I dagsläget finns cirka 25 särskilda pensionärlägenheter som fördelas genom kommunens bostadskö till personer som är äldre än 65 år. Därutöver finns drygt 140 seniorbostäder i olika bostadsrättsföreningar, företrädesvis i Gustavsberg.

2.2.5. Demensvård

I Värmdö kommun finns i dagsläget ett 90-tal demensplatser inom särskilt boende. För demenssjuka som bor kvar i hemmet finns tre dagvårdsenheter vid Daghöjden, Ljung och Djuröhemmet. Kommunens demenssjuksköterska finns tillgänglig för råd, stöd och hjälp till personer med minnessvårigheter och demenssjukdomar samt deras anhöriga och närstående.

2.2.6. Hemtjänst

Inom hemtjänsten tillämpar Värmdö kommun sedan 2010 lagen (2008:962) om valfrihetssystem (LOV) vilket ger privata utförare möjlighet att ansöka om att få utföra hemtjänstinsatser. Ersättningen är densamma inom hela hemtjänstsystemet, oaktat driftsform. Omfattningen av en utförares uppdrag avgörs därmed av den enskildes val av hemtjänstutförare.

Under 2012 ökade antalet beviljade och utförda hemtjänststimmar kraftigt, vilket förklaras av förändringar inom flera relaterade parametrar. Antalet invånare i de äldsta åldersgrupperna, där behoven av äldreomsorgen är störst, har ökat. Vidare bor fler äldre kvar i hemmet, vilket medför ett ökat antal personer i behov av stöd. Därmed har omfattningen av hemtjänstinsatser ökat i större omfattning än folkökningen i de aktuella åldersgrupperna. En handlingsplan har tagits fram för att bland annat följa utvecklingen inom hemtjänstområdet i Värmdö kommun.

De privata utförarnas andel av hemtjänsten ökar kontinuerligt och uppgick i juli 2013 till 37 procent. Under 2013 beräknas cirka 300 personer per månad vara i behov av stöd från hemtjänsten. Därutöver finns cirka 80 personer som enbart har trygghetslarm och drygt 30 personer med andra omsorgsinsatser.

2.2.7. Öppen verksamhet

Värmdö kommun har tre öppna seniorverksamheter som är tillgängliga för alla medborgare. Verksamhet bedrivs vid Guldkanten på Gustavsgården, seniorcenter Diamanten vid Hemmesta trygghetsboende och Djuröhemmet. Vidare anordnas, genom pensionärsföreningar, senioraktiviteter i lokalen Gurraberg i Gustavsberg två dagar i veckan. Kommunen bidrar till verksamheten genom upplåtelse av lokalen.

2.2.8. Förebyggande åtgärder

Genom förebyggande åtgärder kan kommunen verka för att förebygga ohälsa och skapa trygghet för de äldre. En viktig förebyggande åtgärder är Värmdö kommuns uppsökande verksamhet, som vänder sig till invånare som fyller 77 år. Dessa erbjuds hembesök och får information om bland annat fallrisker samt brand- och brottsförebyggande åtgärder. Den uppsökande verksamheten fortsätter därefter vart femte år.

Värmdö kommun har vidare en fixartjänst som ska verka för att förebygga fallskador bland äldre. Fixartjänsten hjälper äldre med att exempelvis sätta upp gardiner eller byta glödlampor. I kommunen finns vidare en syn- och hörselinstruktör som arbetar med handledning, information, råd och stöd om syn- och hörselproblematik.

3. Framtidens äldrelev och äldreomsorg

Värmdö kommun kommer framöver att ha fler äldre i befolkningen än idag. Majoriteten av dessa antas vara friska och därmed inte i behov av äldreomsorg. Omfattningen av ökningen av antalet äldre antas likväl medföra behov av en utbyggd äldreomsorg.

Ett framtidsscenario med en ökande andel äldre i befolkningen är en positiv samhällsutveckling där invånarna lever längre och generellt är friskare. Detta kan även medföra att de äldre kommer att utgöra en starkare och mer profilerad grupp i samhället med krav på inflytande på utformningen av äldreomsorgen. En sådan utveckling kan innebära utmaningar för kommunen avseende omfattning, organisation och innehåll av framtidens äldreomsorg.

3.1. Befolkningsutveckling

Utgångspunkten för framtidsbedömningen är Värmdö kommuns gällande befolkningsprognos, som omfattar utvecklingen åren 2012-2021. De demografiska förändringarna, som i viss mån redan har börjat, innebär att antalet äldre i befolkningen ökar kraftigt. Detta beror på stora kullar födda under 1940-talet och på en ökande livslängd liksom, för Värmdös del, på en stor inflyttning under 1980-talet. Ökningen

inom de äldsta åldersgrupperna väntas dock öka i än större omfattning efter prognosperiodens slut, det vill säga efter 2021. Denna utveckling omfattas dock inte av framtidsbedömningen i denna rapport.

Befolkningsprognosen görs för ett flertal olika åldersgrupper och omfattar ett hög och ett lågt utvecklingsalternativ för respektive grupp. Två åldersgrupper i befolkningsprognosen är relevanta för denna rapport; gruppen 65-79 år samt gruppen 80 år och äldre. Befolkningen i de båda grupperna antas fortsätta öka, se tabell nedan.

	2011	Prognos 2021, låg	Förändring	Prognos 2021, hög	Förändring
65-79 år	4 494	6 039	+ 34 %	6 223	+ 39 %
80 år-	1 023	1 650	+ 61 %	1 674	+ 64 %

Framtidens äldre kommer att leva längre vilket generellt antas medföra en senarelagd sjukdomstid med fler friska år i livet. Behovet av äldreomsorg antas i framtiden därmed flytta högre upp i åldrarna än vad som är fallet i dag. För den stora gruppen av friska, äldre invånare kan kommunen stödja en utveckling där den enskilde ges möjlighet att klara sig själv, exempelvis genom att stimulera en utveckling med fler tillgängliga mötesplatser och bostäder. Den kraftiga befolkningstillväxten inom de äldre åldersgrupperna antas likväl medföra att behovet av äldreomsorg ökar i framtidens Värmdö kommun.

En mer detaljerad redogörelse för de demografiska förändringarna som antas i kommunens befolkningsprognos, liksom förändringar inom olika kommundelar, framgår av bilaga till rapporten.

3.2. Individualisering

Framtidens äldre antas komma att ställa större krav på möjligheten till eget inflytande avseende bland annat omfattning och utformning av äldreomsorgen. Detta medför att anpassningsåtgärder kan krävas exempelvis vad gäller omfattning, organisation och innehåll av äldreomsorgen framöver.

För närvarande pågår ett regionalt arbete i Stockholms län för särskilt boende, där en tidigare länsöverenskommelse som reglerar kostnadsansvar vid flytt till särskilt boende i annan kommun har sagts upp. Värmdö kommun har i sitt remissvar föreslagit en fortsatt regional samverkan, vilket skulle kunna medföra att en förmodad framtida ökad efterfrågan på individanpassning exempelvis vad gäller språkliga eller religiösa inriktningar skulle kunna tillmötesgåas inom andra kommuner i länet.

I en undersökning, genomförd av Tillväxtverket, har vikten av individuella val inom äldreomsorg kartlagts genom intervjuer med cirka 100 personer i åldrarna 65-70 år i Stockholmsområdet. Av de tillfrågade uppgav 91 procent att de själva vill kunna välja vem som ska utföra deras hemtjänst. 99 procent vill även kunna ha inflytande över vilka uppgifter hemtjänstpersonalen ska utföra. Omfattningen av Tillväxtverkets undersökning gör att resultatet ska tolkas med försiktighet. Dock återfinns motsvarande resultat även i andra studier, som exempelvis en undersökning genomförd av

Äldrecentrum. Även denna undersökning fann att de äldre önskade möjlighet till ökad individualisering och individanpassning inom äldreomsorgen.

För kommunen är en viktig del i framtidens äldreomsorg att, i samverkan med de äldre, verka för att kunna möta en ökad individualisering och krav på att kunna tillgodose olika behov och önskemål. På grund av komplexiteten i dessa frågor kan regional samverkan vara att föredra för att därigenom kunna erbjuda en ökad valfrihet inom äldreomsorgens innehåll och omfattning.

3.3. Innovationer

En viktig faktor för att möta den framtida demografiska utvecklingen och förmodade ökningen på individuella lösningar är utvecklingen inom IKT-området (informations- och kommunikationsteknik). Kommande generationer äldre antas använda teknik i vardagen i större utsträckning och antas även ha tillgång till ett bredare utbud av lösningar för information och kommunikation. Internet och sociala medier förmodas få central betydelse för information, kommunikation och social kontakt. Denna utveckling ska dock inte ses som en ersättning för social samvaro och personlig kontakt inom äldreomsorgen, utan som ett komplement till detta.

Utvecklingstakten inom IKT-området är svår att förutse, även om det kan antas att fler tekniska lösningar och hjälpmedel kommer att finnas tillgängliga. En utmaning kan då bli att anpassa tekniken till de enskilda användarna och få de olika systemen att fungera med varandra på ett tillfredsställande och säkert sätt.

Värmdö kommun bör nära följa de utvecklingsmöjligheter som möjliggörs genom IKT-lösningar och dra nytta av de erfarenheter som andra kommuner, som redan har infört tekniska lösningar inom äldreomsorgen, har gjort. Den pågående utvecklingen av e-tjänster inom hälso- och sjukvården lär fortsätta. Detta antas leda till krav på att kommunen i framtiden har tillgängliga och säkra system samt personalkompetens inom området.

3.3.1. Trygghets- och säkerhetsteknik

Trygghets- och säkerhetsteknik används redan idag i stor omfattning inom äldreomsorgen, som exempelvis sensorer vid ytterdörrar till demensboenden som indikerar om dörren öppnas. En framtida utveckling omfattar sannolikt mer avancerade lösningar med hjälp av GPS- eller kamerateknik. Dessa lösningar kan medföra vissa juridiska och etiska överväganden som behöver klarläggas innan de kan införas inom äldreomsorgen.

Trygghets- och säkerhetslösningar skulle kunna vara särskilt lämpliga i en geografiskt spridd kommun som Värmdö, exempelvis som komplement eller ersättning för nattillsyn. En sådan utveckling av tekniska lösningar kan bidra till en ökad känsla av trygghet både för den enskilde och dess anhöriga.

3.3.2. Kompensatoriska hjälpmedel

Olika typer av kompensatoriska hjälpmedel är vanliga för att bistå vid nedsatt funktionsförmåga eller kognitiv svikt, som exempelvis rollatorer eller fjärrlösningar för öppning av dörrar. Behovet av kompensatoriska hjälpmedel antas vara fortsatt stort i framtiden, inte minst för personer som bor kvar i hemmet. Det kommer sannolikt även att utvecklas ytterligare innovationer och hjälpmedel inom detta område med tillämpning inom äldreomsorgen framöver.

3.3.3. Tekniska hjälpmedel för social kontakt

Tekniska hjälpmedel som möjliggör kommunikation genom exempelvis data- eller bildöverföring antas öka i omfattning och betydelse i framtiden. Denna typ av hjälpmedel kan bland annat nyttjas för att den äldre ska kunna upprätthålla ett socialt kontaktnät eller för att stimulera till aktivitet. Denna typ av tekniska hjälpmedel finns bland annat i Västerås stad, som har infört e-hemtjänst med bland annat bildtelefoni samt informations- och meddelandehantering.

3.3.4. Teknik och hjälpmedel för behandling och vård

Den pågående utvecklingen inom hälso- och sjukvården gör att omfattningen av hemsjukvård, liksom viss egenvård i hemmet, antas öka i framtiden. En framtida utveckling där enklare vård- och omsorgsinsatser utförs av den enskilde med hjälp av tekniska lösningar skulle kunna medföra att personalresurser i viss mån skulle kunna frigöras. Denna utveckling skulle kunna medföra en överföring av personal till nytta för de omsorgstagare som har större omsorgsbehov. Tekniska lösningar kan dock inte fullt ut ersätta den sociala interaktionen och kontakten mellan personalen och den äldre, utan ska snarare ses som komplement till den reguljära omsorgen.

I Stockholms län pågår ett regionalt arbete kring framtida organisation och ansvar för hemsjukvården. Utgångspunkten i nuvarande förhandling är att hemsjukvården ska kommunaliseras. Tidigare tidplan, med ett införande från och med 2015, har justerats och utfallet av den pågående utredningen är i dagsläget oklar.

Utvecklingen av framtida tekniska lösningar och hjälpmedel för behandling och vård är nära sammanbunden med den framtida medicinska utvecklingen. Detta gör det mycket svårt att bedöma betydelsen och omfattningen av utvecklingen inom detta område för framtidens äldreomsorg.

3.4. Personalförsörjning

En framtida utveckling med fler äldre i befolkningen, och en föreslagen utbyggnad av trygghetsboenden och särskilda boenden i Värmdö kommun, ställer krav på en säkerställd personalförsörjning. Det är i dagsläget svårt med personalförsörjningen inom vissa områden, vilket antas försvåras inom det kommande decenniet till följd av stora pensionsavgångar. En fortsatt utveckling, där de boende på särskilt boende generellt har större omsorgsbehov, kommer att ställa krav på utbildning och fortbildning inom bland annat demenssjukdomar, psykisk ohälsa och palliativ vård för att kunna tillgodose de boendes behov.

Personalförsörjningens betydelse för framtidens äldreomsorg är svår att förutse då den är beroende av flera i dagsläget osäkra faktorer som framtida medicinsk utveckling och tillgång till tekniska lösningar och hjälpmedel. Generellt kan dock antas att personalkostnaderna inom äldreomsorgen kommer att öka framöver.

3.5. Stöd från anhöriga och frivilliga

Utän stöd från anhöriga och frivilliga skulle invånarnas omsorgsbehov inte kunna tillgodoses. Det är därför viktigt att kommunen stödjer och underlättar för anhörigas, och andra frivilligas, stödinsatser och verkar för att tillgodose deras behov av bland annat praktisk hjälp och avlösning. En handlingsplan med syfte att utveckla och förbättra anhörigstödet i Värmdö kommun har av denna anledning därför tagits fram.

Socialstyrelsen har, på regeringens uppdrag, undersökt anhängomsorgens omfattning och dess konsekvenser för de anhänga. Sammantaget vårdar, hjälper och stödjer cirka 1,3 miljoner vuxna en närstående, vanligtvis ett barn, en förälder eller partner. De flesta uppger att de ger omsorg en gång i veckan. Till detta kommer de som är sammanboende med den person som de vårdar, där omsorgen sker kontinuerligt.

Socialstyrelsens undersökning indikerar ett negativt samband, med undantag för omsorgsgivare i åldrarna 65-84 år, mellan omfattningen av omsorgen och den anhänges självskattade hälsa. Socialstyrelsen har därför i februari 2013 fått i uppdrag av regeringen att göra fördjupade analyser av möjliga hälsokonsekvenser för anhänga som ger omsorg liksom av omsorgens omfattning och konsekvenser. Uppdraget ska presenteras för regeringen i oktober 2014.

3.6. Boendeformer

Ett ökat antal äldre i befolkningen kommer att ställa krav på att antalet bostäder lämpliga för äldre ökar i kommunen. Planerade ny- och ombyggnationer finns för seniorboende, särskilt boende och trygghetsboende. För att kunna möta en framtida befolkningsökning bland de äldre bör dessa byggnadsplaner realiseras. Föreliggande rapport föreslår därutöver att cirka 40 lägenheter i trygghetsboende läggs till befintliga byggnadsplaner.

Planerade bostäder för äldre

Majoriteten av de äldre kommer i framtiden liksom i dag att bo kvar i hemmet, varav flertalet i bostäder som inte är tillgänglighetsanpassade. Rapporten föreslår därför att möjliga åtgärder för att öka antalet tillgängliga bostäder, lämpliga för äldre i Värmdö bostäders befintliga bestånd utreds. Behovet av åtgärder för ökad tillgänglighet i bostäder antas öka i framtiden, vilket exempelvis skulle kunna genomföras i samband med planerade renoveringar. Denna typ av åtgärder är av stor betydelse för den framtida utvecklingen då enbart nybyggnationer inte kommer att kunna tillgodose behoven av tillgängliga bostäder i kommunen.

3.6.1. Särskilt boende

En pågående utveckling är att de äldre flyttar till särskilt boende i ett senare skede av livet, vilket innebär att boendetiden på särskilt boende generellt förkortas. Detta medför även att de boende i allmänhet har behov av mer omfattande stöd och omsorg än tidigare. Denna utveckling ställer redan i dag förändrade kompetenskrav på personalen vid kommunens särskilda boenden. Krav på anpassning av stöd liksom personalens kompetens inom exempelvis palliativ vård, psykisk ohälsa och missbruksproblematik antas öka ytterligare i framtiden.

Värmdö kommun har i dagsläget cirka 230 lägenheter vid fyra särskilda boenden, varav cirka 90 platser är avsatta för personer med demenssjukdomar. Generellt kan dock antas att andelen demensplatser inom särskilt boende behöver utökas i framtiden jämfört med dagsläget. En möjlig framtida utveckling är därmed att framtidens särskilda boenden i högre grad kommer att bebos av personer med demenssjukdomar, vilket kan komma att ställa krav på anpassningsåtgärder samt utbildningsinsatser för personal vid boendena.

Finansieringsnämnden för äldreomsorg har tidigare fattat beslut om behov av framtida särskilda boenden. Utifrån detta planeras för ytterligare cirka 160 lägenheter vid två nybyggnationer inom Framtidens Gustavsberg samt ett 40-tal lägenheter i Pilhamn. Uppförandet av dessa nya lägenheter i särskilt boende medför att 41 lägenheter vid Gustavsgården, som i nuläget nyttjas som särskilt boende, kan omvandlas till trygghetsboende. Under förutsättning att antalet lägenheter i särskilt boende utökas i enlighet nuvarande planer antas det förmodade ökade framtida behovet av lägenheter i särskilt boende i kommunen vara tillgodosett under den aktuella perioden.

Den framtida utvecklingen är beroende på om en ny länsöverenskommelse om särskilt boende kommer tillstånd, vilket i dagsläget inte klarlagt. En intern utredning kring möjliga konsekvenser av ett införande av valfrihetssystem inom särskilt boende i Värmdö kommun kommer att genomföras under 2014.

3.6.2. Trygghetsboende

I dagsläget finns ett trygghetsboende i Värmdö kommun med 20 lägenheter i Hemmesta. Personer som har fyllt 65 år har möjlighet att ställa sig i kö till lägenheterna genom Värmdös bostadsförmedling. Cirka 200 personer står i dagsläget i kö till lägenheterna, vilket indikerar att det redan i dag finns för få lägenheter i trygghetsboende. Efterfrågan antas öka ytterligare i framtiden.

Planerade nybyggnationer av särskilda boenden medför en föreslagen omvandling av 41 lägenheter vid Gustavsgården till trygghetsboende. Utöver detta föreslår rapporten att ytterligare cirka 40 lägenheter byggs, företrädesvis nära Gustavsgården vilket skulle ge bra möjligheter till aktiviteter, gemenskap och tillgång till restaurang

3.6.3. Pensionärslägenheter

I dagsläget finns 24 pensionärslägenheter, vilket är en boendeform i hyresrätt i Värmdö kommun. För tillfället finns inga planer på att utöka antalet lägenheter inom denna boendeform.

3.6.4. Seniorboende

Efterfrågan på seniorboende, för äldre som inte är i behov av omfattande äldreomsorg, antas öka i framtiden. I dagsläget finns cirka 140 lägenheter inom seniorboenden. En

nybyggnation har under våren 2013 påbörjats vid Mariagatan i Gustavsberg. Detaljplanering pågår därutöver för ett 60-tal seniorlägenheter vid Strandvik i Gustavsberg samt för ett kooperativt boende med cirka 130 lägenheter på Ingarö. Om planerna realiseras i enlighet med plan antas behovet av seniorbostäder under den aktuella perioden kunna tillgodoses.

3.6.5. Kvarboende i hemmet

Den pågående förskjutningen från särskilt boende till kvarboende i hemmet antas fortgå. Denna utveckling möjliggör för den äldre att vara kvar i en bekant och trygg miljö där det sociala umgänget vanligtvis finns. Parallellt med denna utveckling antas en fortsatt framtida ökning av antalet beviljade och utförda hemtjänsttimmar.

Många invånare i Värmdö kommun bor i småhus eller lägenheter som inte är tillgänglighetsanpassade. Dessa bostäder är inget långsiktigt hållbart alternativ för många äldre och i framtiden antas därför behovet av anpassningsåtgärder öka. Dessa åtgärder skulle kunna möjliggöra kvarboende för personer med exempelvis funktionshinder eller kognitiv svikt och kan exempelvis omfatta borttagande av trösklar, tunga dörrar eller insättning av räcken. I vissa fall kan uppförande av utanpåliggande hiss vara möjligt för att öka en fastighets allmänna tillgänglighet.

Behovet av tillgängliga bostäder i framtiden antas inte enbart kunna täckas genom planerade nybyggnationer. Detta inte minst utifrån ett antagande om en framtida utveckling där fler äldre bor kvar i hemmet längre upp i åldrarna. Av denna anledning bör åtgärder för att öka antalet tillgängliga bostäder lämpliga för äldre intensifieras. Rapporten föreslår att Värmdö bostäder ges i uppdrag att utreda hur antalet tillgängliga bostäder i bolagets befintliga bestånd kan utökas. Generellt kan noteras att antalet tillgängliga bostäder i Värmdö kommun behöver bli fler, vilket exempelvis skulle kunna möjliggöras genom att anpassningsåtgärder utförs i samband med planerade renoveringar i bostadsbeståndet.

3.7. Förebyggande åtgärder

Värmdö kommun arbetar med förebyggande åtgärder genom bland annat uppsökande verksamhet för alla invånare som har fyllt 77 år. Dessa erbjuds hembesök, som därefter fortsätter vart femte år. Med anledning av den framtida befolkningsökningen bland kommunens äldre invånare kommer omfattningen av denna verksamhet att behöva utökas.

3.8. Hemsjukvård

I Stockholms län pågår ett gemensamt projektarbete mellan landstinget och Kommunförbundet i Stockholms län (KSL) om kommunalisering av hemsjukvård. Landstinget är idag huvudman för läkarinsatser och kommunen för övriga insatser inom kommunal hemsjukvård, vilka utförs av distriktssjuksköterska, sjuksköterska eller annan vårdpersonal med delegering enligt Patientsäkerhetslagen.

I samband med föreslagen kommunalisering av hemsjukvården kommer landstingets särskilda överenskommelse om hälso- och sjukvård i bostad med särskild service och daglig verksamhet för personer med stöd genom Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) att förändras. Detta medför att kommunen ska organisera och ansvara för hälso- och sjukvårdsinsatser, undantaget läkarinsatser, inklusive

rehabiliteringsåtgärder. Reformen skulle medföra en skatteväxling mellan landstinget och kommunerna. Projektets tidigare tidplan, om en överflyttning av ansvar under 2015, har reviderats. Någon ny tidplan har i dagsläget inte specificerats.

För det fall huvudmannaskapet för hemsjukvården ändras i framtiden, kommer detta att ställa krav på omställningar och omprioriteringar för Värmdö kommun. Det är dock inte klarlagt vad som ska ingå i kommunaliseringen och vilken ekonomi som kommunen kommer att ha för detta. En parallell process är utvecklingen inom hälso- och sjukvården med en ökad utflyttning av vård utanför sjukhusen, exempelvis ASIH (avancerad sjukvård i hemmet). Konsekvenserna av denna möjliga framtida utveckling är dock inte möjlig att bedöma i dagsläget.

3.9. Finansiering

Genom avgiftssystemet för hemtjänst och möjligheten att göra RUT-avdrag för hushållsnära tjänster har det uppstått ekonomiska incitament för äldre att i vissa fall själva finansiera åtgärder som i annat fall hade kunnat omfattas av äldreomsorg. Exempelvis nyttjas RUT-avdrag främst av personer över 75 år, en grupp som till stora delar även beviljas äldreomsorg. Framtida generationer antas få bättre ekonomiska förutsättningar, med högre pension och sparande, vilket kan leda till att omfattningen av privatfinansierade alternativ kan komma att öka på bekostnad av den äldreomsorgen. Denna möjliga framtidsutveckling stöds av resultat från flera studier som tyder på starka önskemål från framtida äldre generationer att kunna påverka innehåll och omfattning av sin äldreomsorg. En alternativ framtida utveckling är att kraven på anpassningsmöjligheter även förs över till kommunens äldreomsorg.

Kommunens kostnader för äldreomsorg kan antas öka framöver som en följd av en pågående kostnadsdrivande utveckling, där skillnaden mellan kommunens faktiska kostnad för en insats och den avgift som den äldre betalar ökar. I dagsläget uppgår egenfinansieringen, exkluderat hyreskostnader, till mellan 5-8 procent för den äldre. Den framtida ekonomiska utvecklingen för kommunen är dock svår att bedöma eftersom den i stor utsträckning är beroende av den framtida samhällsekonomiska utvecklingen. Långsiktiga bedömningar av den samhällsekonomiska utvecklingen är inte möjliga att göra i denna rapport. Utvecklingen skulle dock kunna innebära att det blir svårt för kommunen att finansiera äldreomsorgen enligt nuvarande finansieringsprinciper.

På nationell nivå anser många bedömare att den nuvarande finansieringsmodellen av välfärdssystemen inte är hållbar. För att kunna bibehålla nuvarande nivå i framtiden föreslås utökade skatteintäkter alternativt ökad alternativ finansiering, exempelvis genom försäkringslösningar eller privatfinansiering. Möjligheten att senarelägga utträdet från arbetsmarknaden har även diskuterats som en lösning på den framtida finansieringsproblematiken av de allmänna välfärdssystemen.

I ett längre perspektiv kommer anpassningar i form av effektiviseringar och omprioriteringar med största sannolikhet att krävas inom äldreomsorgen. Detta är till stor del avhängigt av statliga fördelningsprinciper inom välfärdssystemet och dess omfattning och betydelse för Värmdö kommun går därför inte att förutse i dagsläget.

4. Källförteckning

- Bornestig, Jan och Olsén, Håkan. *Äldreboenden. Isabergs förlag. 2012.*
- Helsedirektoratet. *Velferdsteknologi. Fagrapport om implementering av velferdsteknologi i de kommunala helse- og omsorgstjenestene 2013-2030. 2012.*
- Hjälpmiddelsinstitutet. *Omsorg och vård i bostaden - krav på infrastruktur nu och i framtiden. 2008.*
- Hjälpmiddelsinstitutet. *Äldres boende. Bostadsanpassningsbidrag även för generell tillgänglighet. 2010.*
- Hjälpmiddelsinstitutet. *Att införa e-hemtjänst - erfarenheter från Västerås stad. 2012.*
- KK-stiftelsen. Majanen, Peter; Mellberg, Lotta och Norén, Dag. *Äldreomsorgsbranschen - en framtidsbransch. 2007.*
- Konkurrensverket. *Kommunernas valfrihetssystem – med fokus på hemtjänst. Slutrapport. 2013.*
- Nutek. *Framtidens näringsliv: Vård och omsorg - en framtidsbransch. 2007.*
- Senter for omsorgsforskning. Findahl Dahl, Aud och Fossum, Mariann. *Bo trygt og godt hjemme. En forstudie av Agderkommunenes bruk av velferdsteknologi. 2012.*
- Socialdepartementet. *Uppdrag att göra fördjupade analyser om anhörigomsorgens omfattning och konsekvenser. 2013.*
- Socialstyrelsen. *Anhöriga som ger omsorg till närstående – omfattning och konsekvenser. 2012.*
- Statskontoret. *Uppdrag att utarbeta en modell för att beskriva det framtida resursbehovet för vård och omsorg av äldre. 2002.*
- Sveriges kommuner och landsting. *Programberedningen för välfärdsfinansiering. Framtidens utmaning. Välfärdens långsiktiga finansiering. 2010.*
- Sveriges kommuner och landsting. *Från fattigvård till valfrihet. Utvecklingen av vård och omsorg om äldre. 2011.*
- Tillväxtverket. *Framtida "marknad" för vård och omsorg av äldre. Prognoser över behovet av äldreomsorg i Sveriges kommuner fram till 2030. 2012.*
- Tillväxtverket. *Morgondagens omsorgstagare - vad önskar de? En Gallup till 65-70 åringar i Sverige 2012. 2012.*
- Vinnova. *Inspirationskatalog. Trygghetsbostäder för äldre. 2013.*
- Värmdö kommun. *Befolkningsprognos 2012-2021 för prognosområdena i Värmdö kommun. 2012.*
- Värmdö kommun. *Detaljbudget för finansieringsnämnden för äldreomsorg. 2012.*
- Värmdö kommun. *Hemsjukvård 2015 – inriktning. 2012.*
- Värmdö kommun. *Länsöverenskommelsen om bibehållet kostnadsansvar vid flyttning till särskilda boendeformer i annan kommun. 2012.*

Värmdö kommun. *Rikare äldrelev 2013. Plan för att öka antalet hälsoinriktade, kulturella och sociala aktiviteter för äldre i Värmdö kommun.* 2012.

Värmdö kommun. *Riktlinjer för biståndsbedömning inom äldreomsorgen.* 2012.

Värmdö kommun. *Framtida behov av särskilt boende.* 2011.

Värmdö kommun. *Handlingsplan för utveckling av anhörigstöd.* 2011.

Äldrecentrum. Hjalmarson, Ingrid och Wånell, Sven Erik. *Valfrihetens LOV. En studie om vad Lagen om valfrihet betyder för den som har hemtjänst, för kommunen och för utförarna.* 2013.

Bilaga I. Begreppsförklaring

Socialtjänstlagen (2001:453)

I enlighet med socialtjänstlagen är det kommunen som har det yttersta ansvaret för att de som bor och vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Kommunens socialnämnd ska verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring ges möjlighet att delta i samhällets gemenskap. Personer som är i behov av stöd och omvårdnad ansöker om detta i form av bistånd hos kommunen. 2010 infördes en skrivning i socialtjänstlagen om att den äldre, så långt det är möjligt, även ska ges möjlighet att välja när och hur stöd i boendet ska ges.

Lagen (2008:962) om valfrihetssystem

Lagen om valfrihetssystem (LOV) innebär att en utförare kan ansöka om att ingå i valfrihetssystemet. Ersättningen till de privata utförarna är densamma som för kommunala aktörer och det är den enskildes val, utifrån biståndsbeslutet, som avgör hur många uppdrag utföraren får. Införande av LOV påverkar dock inte kommunens huvudmannaskap för de verksamheter som ingår i valfrihetssystemet. För den som inte väljer aktör har kommunen därför ett ansvar att tillhandahålla ett så kallat ickevalsalternativ.

I Värmdö kommun har LOV införts inom hemtjänsten. En utredning kommer att genomföras för att utreda konsekvenserna av ett möjligt införande av LOV inom särskilt boende. Detta är även kopplat till en regional utredning inom samma område om möjliga framtida regionala lösningar.

Kommunala riktlinjer

Utöver de ramar som bestäms i för området relevanta lagar och föreskrifter, finns även ett flertal kommunala riktlinjer. Dessa fastställs i finansieringsnämnden för äldreomsorg och innefattar bland annat riktlinjer för biståndsbedömning och vid demenssjukdom. Därutöver finns även riktlinjer framtagna av kommunens medicinskt ansvariga sjuksköterska om bland annat nutrition, patientsäkerhet och dokumentation.

Biståndsbedömning

Vid bedömning om en person har rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen används begreppet levnadsnivå, där den enskilde har rätt till bistånd om:

- behov föreligger
- behovet inte kan tillgodoses på annat sätt
- biståndet behövs för att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå

Särskilt boende

Särskilt boende är avsett för personer som har ett varaktigt behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser. En plats på särskilt boende ges efter beslut av kommunens biståndshandläggare.

Trygghetsboende

Trygghetsboende är ett kategoriboende för personer över 65 år med lägenheter med gemensamhetsutrymmen för måltider, samvaro, hobby och rekreation. I de gemensamma lokalerna finns under angivna tider personal som kan stödja de boende.

Bostadsanpassning

En person kan ansöka hos kommunen om bostadsanpassningsbidrag för att tillgänglighetsanpassa bostaden och därmed ha möjlighet att bo kvar i hemmet. Bidrag lämnas bland annat för att ta bort trösklar, bredda dörrar eller installera räcken.

Hemtjänst

Hemtjänst syftar till att underlätta för den äldre i den dagliga livsföringen och för att underlätta ett kvarboende i det egna hemmet. Hemtjänst kan innefatta personlig omsorg och service liksom trygghetslarm.

Flytt till särskilt boende i annan kommun

I Stockholms län finns en regional överenskommelse om bibehållet kostnadsansvar vid flytt till särskilt boende i en annan kommun. LOV har ändrat förutsättningarna för överenskommelsen som gör att sökande till särskilt boende inte kan garanteras plats på önskat boende. Därutöver finns i flertalet kommuner privata boenden som inte ingår i länsöverenskommelsen. Den ökade betydelsen av mantalsskrivning har vidare medfört att den äldre ofta har skrivit sig på boendet i inflyttningkommunen, vilket har gjort att kostnadsansvaret då har övergått till denna kommun.

Med anledning av detta har länsöverenskommelsens sagts upp från och med 2014. Det är ännu oklart om något nytt avtal kommer att införas och vad detta i så fall skulle reglera. Troligen kommer dock även fortsättningsvis inflyttningen till särskilda boenden i Värmdö kommun att vara större än utflyttningen. För det fall kostnadsansvaret mellan kommunerna inte regleras i någon ny överenskommelse kan det komma att leda till ökade kostnader för Värmdö kommun i framtiden.

Värmdö kommun har i ett remissvar om ny regional överenskommelse föreslagit KSL att verka för att ett nytt regionalt avtal även inkluderar LOV. I remissvaret har Värmdö föreslagit att en gemensam region för särskilda boenden införs, liknande den samverkan som idag sker inom gymnasieskolan. Detta skulle innebära ett gemensamt länsövergripande LOV-system med en gemensam prislista där hemkommunen beviljar särskilt boende och finansierar en plats i den kommun den sökande önskar.

Värmdö kommun kommer under 2013 att genomföra en intern utredning av LOV inom särskilt boende och dess möjliga konsekvenser.

Bilaga II. Befolkningsprognos

Prognos för folkmängd efter ålder 2012-2021

Värmdö kommuns gällande befolkningsprognos baseras på befolkningsdata för 2011. En ny befolkningsprognos, med basår 2012, förväntas antas av kommunfullmäktige kring årsskiftet 2013/2014.

Befolkningsprognosen har två olika utvecklingsalternativ för befolkningsutvecklingen; ett lågt och ett högt alternativ. Tillväxttakten i lågalternativet är i nivå med de senaste årens folkökningar, medan högalternativet baseras på de år kommunen växte som snabbast. Skillnaderna mellan alternativen, och därmed osäkerheten i prognosen, är som störst i slutet av perioden. Baserat på tidigare befolkningsprognoser i Värmdö kommun lär den faktiska befolkningsutvecklingen sannolikt ligga någonstans mellan de båda prognosalternativen.

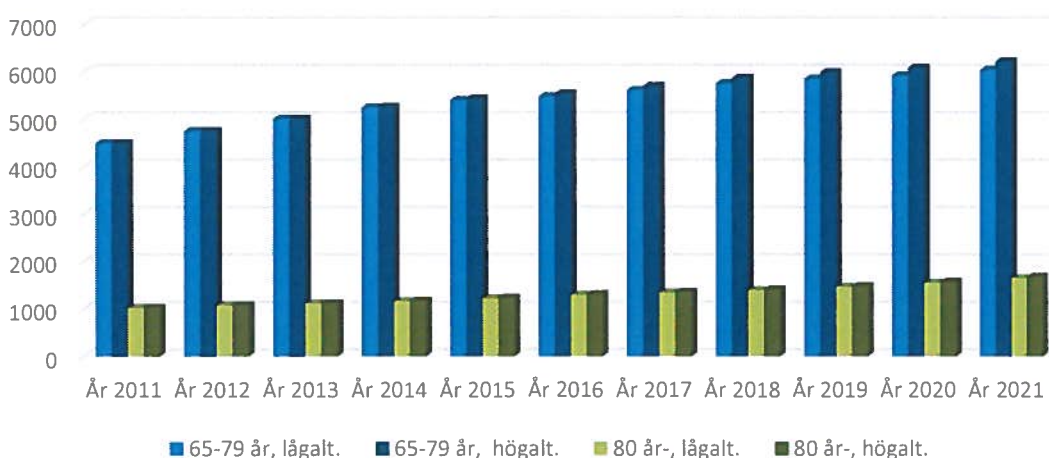
Prognoser görs för sammantaget tio olika åldersgrupper, från 0 år upp till gruppen 80 år och äldre. I denna bilaga kommer enbart befolkningsprognoser för de båda övre åldersspannen, 65-79 år samt 80 år och äldre, att redovisas. Någon ytterligare uppdelning av dessa åldersklasser, vilket hade varit behjälpligt i föreliggande rapport, finns inte att tillgå då detta inte görs inom befolkningsprognosen.

Befolkningsprognos för Värmdö kommun

Vid prognosens basår uppgick kommunens befolkning i åldersgruppen 65-79 år till 4 494 personer. År 2021 har denna grupp, enligt lågalternativet, ökat till 6 039 personer och, i högalternativet, till 6 223 personer. Det innebär en ökning av invånare i detta åldersspann på mellan 34 procent och 39 procent under prognosperioden.

Vid basår 2011 bodde 1 023 personer äldre än 80 år i Värmdö. År 2021 beräknar lågalternativet att denna grupp har ökat till 1 650 personer och högalternativet till 1 674 invånare. Detta innebär en ökning på mellan 61 procent och 64 procent. I denna grupp återfinns de invånare som är i störst behov av äldreomsorg och efterfrågan antas därmed öka framöver.

Befolkningsprognos Värmdö kommun

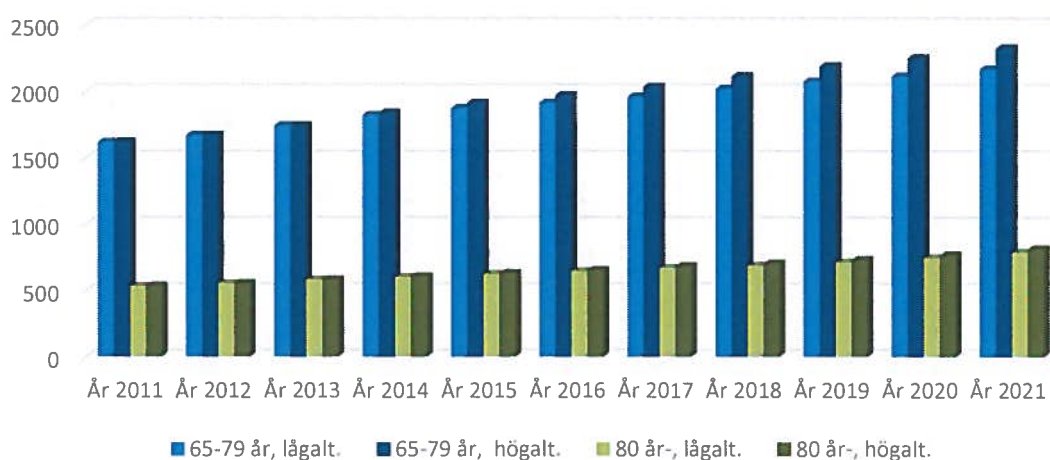

Befolkningsprognos för Gustavsberg

Vid prognosens basår bodde 1 620 personer i åldrarna 65-79 år i prognosområde Gustavsberg. År 2021 beräknas dessa öka till 2 169 invånare i lågalternativet och 2 327 enligt högalternativet. Detta innebär en ökning på mellan 34 procent och 44 procent.

2011 fanns 533 personer över 80 år i Gustavsberg. Vid prognosens slut beräknas 789 personer i lågalternativet och 814 personer i den högre prognosen till år 2021. Detta innebär att invånarna i denna åldersgrupp ökar med mellan 48 procent och 53 procent i området.

Befolkningsprognos Gustavsberg

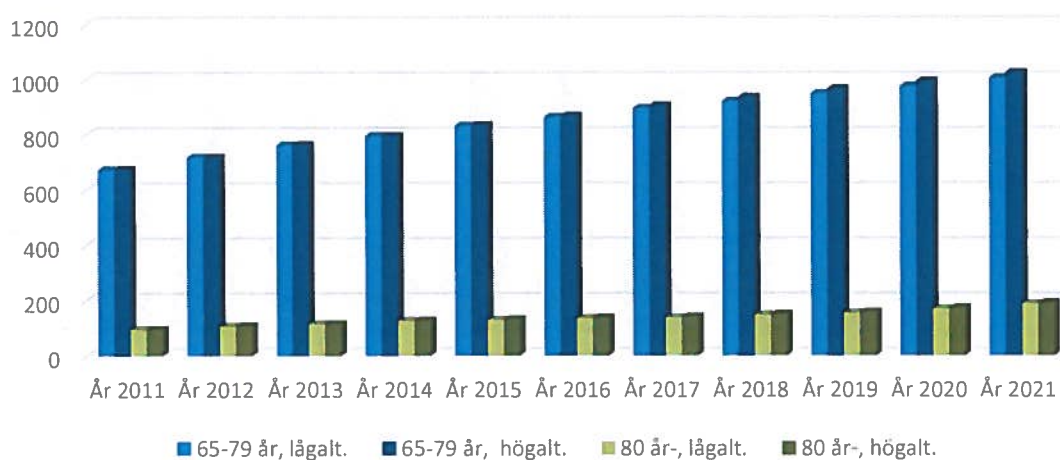

Befolkningsprognos för Ingarö

År 2021 beräknas, i åldersgruppen 65-79 år, 1 005 personer i lågalternativet och 1 024 personer i högalternativet inom prognosområde Ingarö. Vid prognosens basår uppgick befolkningen i åldersgruppen till 673 personer. Befolkningen i denna åldersgrupp beräknas därmed öka med mellan 49 procent och 52 procent under prognosperioden.

För åldersgruppen 80 år och äldre beräknas 187 respektive 189 personer i de båda prognosalternativen till år 2021. Vid basåret 2011 fanns 94 invånare över 80 år i området, vilket innebär att antalet invånare över 80 år beräknas att mer än fördubblas fram till prognosens slut.

Befolkningsprognos Ingarö

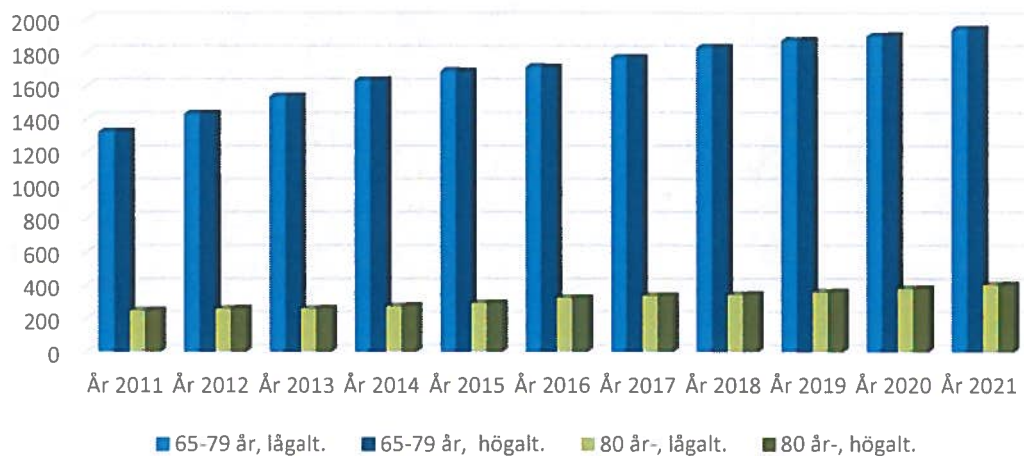

Befolkningsprognos för Värmdölandet

För åldersgruppen 65-79 år beräknas utfallet av de båda alternativen vara detsamma vid prognostidens slut, en folkmängd på 1 943 personer. Vid basåret 2011 uppgick antalet invånare i denna åldersgrupp till 1 322 invånare. Detta innebär att antalet invånare i åldersgruppen antas öka med drygt procent 47 under perioden. Dock skiljer sig ökningstakten åt mellan de båda prognosalternativen för enskilda år under prognosperioden.

För gruppen 80 år och äldre prognostiseras med 403 respektive 402 invånare år 2021. Detta innebär en förmodad ökning på cirka 61 procent, då det vid basår 2011 fanns 246 invånare äldre än 80 år i området.

Befolkningsprognos Värmdölandet

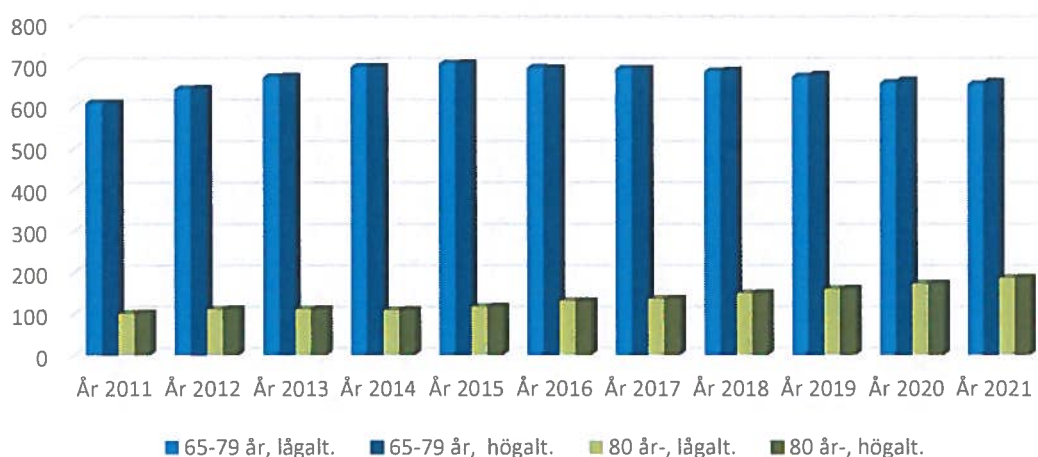

Befolkningsprognos för Djurö/Stavsnäs

Vid prognosens basår bodde 608 personer i åldrarna 65-79 år i området. År 2021 beräknas 653 respektive 659 invånare i de båda prognosalternativen, vilket innebär en ökning på drygt 8 procent.

2011 fanns 100 personer över 80 år i Djurö/Stavsnäs prognosområde. De båda utvecklingsalternativen är här lika och antar en folkmängd om 186 personer år 2021, vilket är en ökning med cirka 86 procent. Utvecklingstakten skiljer sig dock åt mellan båda alternativen under enskilda prognosår.

Befolkningsprognos Djurö/Stavsnäs

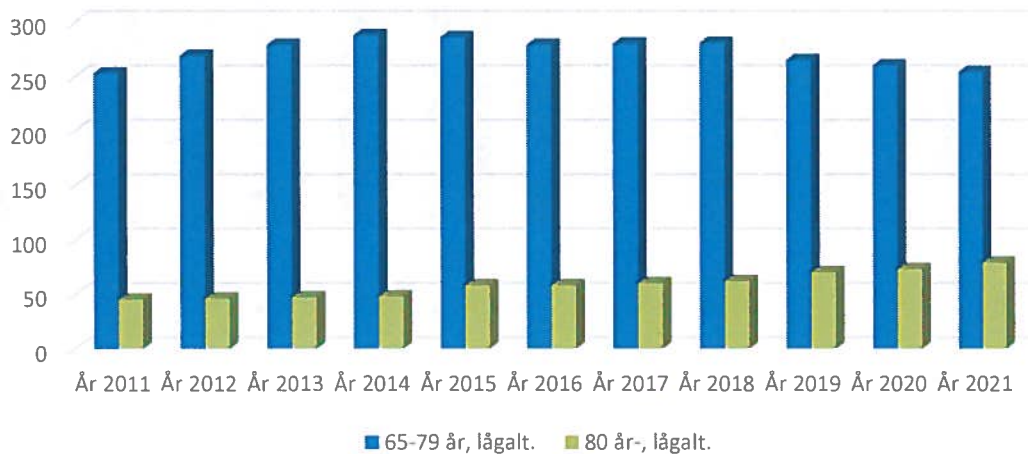
Befolkningsprognos för skärgården

För skärgården beräknas endast ett alternativ för befolkningsutvecklingen fram till 2021 eftersom skillnaden mellan låg och hög beräkning endast uppvisar försumbara skillnader. Därför redovisas endast ett så kallat lågalternativ för skärgårdens befolkningsutveckling.

254 personer i åldersgruppen 65-79 beräknas till år 2021, att jämföra med basårets invånarantal om 253 personer i skärgårdens prognosområde.

För personer inom gruppen 80 år och äldre antas en ökning med drygt 76 procent, från basårets 45 personer till 79 invånare.

Befolkningsprognos skärgården

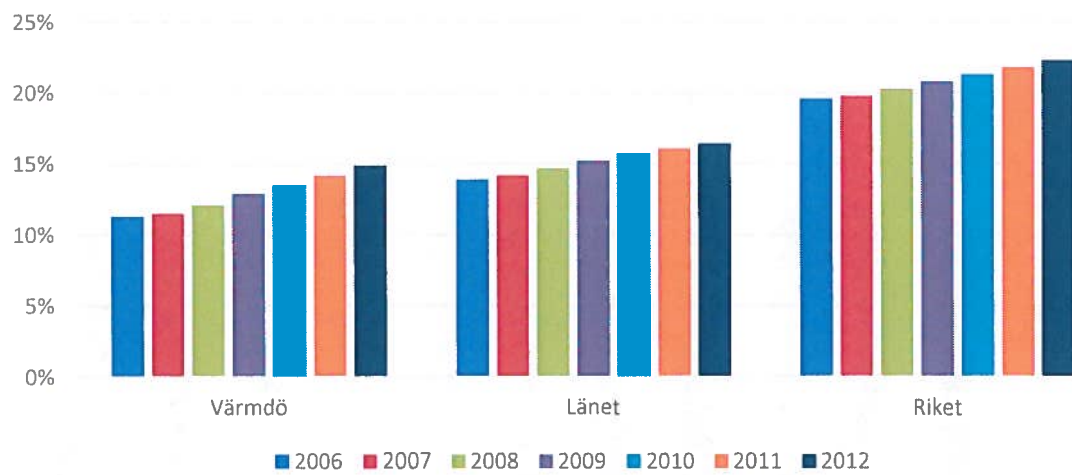

Bilaga III. Nyckeltal för äldreomsorg

Andel äldre i befolkningen 2006-2012

Andelen invånare i Värmdö kommun som är äldre än 65 år i befolkningen har ökat över tid. År 2006 var cirka 11 procent av kommunens invånare över 65 år, att jämföra med drygt 15 procent sex år senare. Denna utveckling antas, som framgår av befolkningsprognosen, tillta framöver, framför allt avseende antalet invånare som är äldre än 80 år.

Andel invånare över 65 år i befolkningen

Andel äldre med hemtjänst 2006-2012

Andelen äldre i befolkningen som beviljas hemtjänst ökar i Värmdö kommun. 2011 uppgick andelen till strax under 6 procent, för att till året därpå har ökat till 7 procent. Även antalet utförda och beviljade hemtjänststimmar ökar, vilket innebär att de personer som beviljas hemtjänst även beviljas fler timmar. Parallellt med detta sker en minskning av andelen äldre som bor i särskilt boende.

Andel invånare över 65 år med hemtjänst

Andel äldre med särskilt boende 2006-2012

Andelen invånare i Värmdö kommun som har särskilt boende har minskat kontinuerligt under hela mätperioden, från cirka 5,5 procent till under 4 procent. Samtidigt har andelen invånare som beviljas hemtjänst ökat.

Andel invånare över 65 år i särskilt boende

